

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา (Qualitative Research in Education)

ผู้เขียน รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ บัวสนธ์
บทวิจารณ์โดย อาจารย์ ดร.พิชญภา ยืนยาว*

บทคัดย่อ

หนังสือวิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษาเล่มนี้แต่งโดย รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ บัวสนธ์ เป็นการจัดพิมพ์ครั้งที่ 4 ในปี พ.ศ. 2556 จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื้อหาในหนังสือประกอบด้วย 9 บท ได้แก่ บทที่ 1 พื้นฐานการวิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา บทที่ 2 แบบแผนการวิจัย บทที่ 3 การเลือกผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ บทที่ 4 การทำงานภาคสนาม บทที่ 5 เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล บทที่ 6 ข้อมูลเชิงคุณภาพ บทที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูล บทที่ 8 การเขียนและประเมินรายงานวิจัยเชิงคุณภาพ และ บทที่ 9 การประยุกต์วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา ในหนังสือฉบับนี้ ผู้แต่งได้รวบรวมระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางการศึกษาโดยเฉพาะ และยกตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางการศึกษาได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: วิจัยเชิงคุณภาพ การศึกษา

ABSTRACT

The book of Qualitative Research in Education was written by Associate Professor Dr. Ratana Buason. It was the 4th edition which was published in 2013 by Chulalongkorn University Press. The book consists of nine chapters: Chapter 1 Basics of Qualitative Research in Education; Chapter 2 Research Design; Chapter 3 The selection of research respondents in qualitative research; Chapter 4 The field work; Chapter 5 Data collection technique; Chapter 6 The qualitative data. Chapter 7 Data Analysis; Chapter 8 The writing of data analysis and report evaluation of qualitative research; and Chapter 9 Application of qualitative research in education. The authors particularly compiled the qualitative research methodology related to educational research and appropriately displayed examples related to educational research.

Keywords: qualitative research, education

---

*อาจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

บทนำ

การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นระเบียบวิธีวิจัยหรือวิถีวิทยาการวิจัยที่มีความสำคัญทั้งในฐานะเป็นระเบียบวิธีวิจัยทางเลือกและเป็นระเบียบวิธีที่ใช้เสริมหรือควบคู่ไปกับวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นระเบียบวิธีวิจัยกระแสหลักที่ใช้กันทั่วไปในการศึกษาทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ โดยที่การวิจัยเชิงคุณภาพนี้เป็นการวิจัยที่ทำในสถานการณ์ที่เป็นธรรมชาติ ใช้วิธีการศึกษาและเครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย ผู้วิจัยนับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บข้อมูลวิจัย โดยการออกแบบวิจัยจะมีลักษณะยืดหยุ่น ไม่ตายตัว ขึ้นกับปัญหาที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ซึ่งนักวิจัยเชิงคุณภาพจะดำเนินการศึกษาและทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยหลักตรรกะแบบอุปนัย การวิเคราะห์กับการเก็บข้อมูลจะดำเนินการไปพร้อมกันในภาคสนาม โดยขั้นตอนในการวิจัยมักจะเริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างละเอียด จนกระทั่งผู้วิจัยเกิดมโนทัศน์หรือแนวคิดที่มีความหมายจากข้อมูล และเห็นความเชื่อมโยงของมโนทัศน์เหล่านั้น จนสามารถสรุปเป็นคำอธิบาย แนวคิด หรือทฤษฎีเบื้องต้นได้ การวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งเน้นการตีความ เพื่อทำความเข้าใจในความหมายของพฤติกรรมหรืออธิบายปรากฏการณ์ในทัศนะของผู้ที่ถูกรับรู้ได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้เวลานานในการศึกษาติดตามโดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งวิธีการเก็บข้อมูลนักวิจัยจะต้องพาตัวเองเข้าไปอยู่ในสนามวิจัยที่ตนต้องการศึกษาในการวิเคราะห์ข้อมูลทางการวิจัย ผู้วิจัยจะมุ่งให้ความสนใจปัจจัยด้านความรู้สึกนึกคิด ความหมาย ค่านิยม หรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอื่น ๆ โดยพยายามตีความหมายปัจจัยเหล่านั้น รวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจความหมายของพฤติกรรม หรืออธิบายปรากฏการณ์ในมุมมองของผู้ที่ถูกรับรู้ โดยมียุติยืนอยู่บนบริบทของปรากฏการณ์หรือของผู้ที่ถูกรับรู้เหล่านั้น โดยทั้งนี้ผู้แต่งได้เรียบเรียงเนื้อหาเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพตั้งแต่ความหมาย ความสำคัญ แบบแผนการวิจัย การเลือกตัวอย่าง การเก็บข้อมูลภาคสนาม การวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงการประยุกต์ใช้กับการศึกษา โดยนำเสนอไว้ทั้งหมด 9 บท ดังรายละเอียดดังนี้

สังเขปเนื้อหา

บทที่ 1 พื้นฐานการวิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา ในบทนี้ผู้แต่งได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา ในแง่มุมเกี่ยวกับความหมายและลักษณะที่สำคัญ พัฒนาการของการวิจัยทางการศึกษาที่ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แนวคิดทฤษฎีเบื้องต้นที่เป็นต้นกำเนิดของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้แต่งต้องการแสดงให้เห็นภาพองค์รวมของวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษาว่าคืออะไร มีลักษณะอย่างไร เกิดขึ้นอย่างไร เมื่อไร มีความเกี่ยวข้องหรือขัดแย้งกับวิธีวิจัยเชิงปริมาณอย่างไร รวมถึงการรวบรวมคำถามสำคัญ เกี่ยวกับการทำวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น “การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิทยาศาสตร์หรือไม่” โดยที่ผู้แต่งอธิบายความหมายของคำว่า “วิทยาศาสตร์”

ว่าเป็นการแสวงหาความรู้โดยใช้ส่วนประกอบ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นเหตุผลหรือความคิดในเชิงนามธรรม และส่วนที่เป็นข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่สามารถสัมผัสและจับต้องได้ โดยผู้แต่งได้สรุปว่าการแสวงหาความรู้ว่าเป็นวิทยาศาสตร์นั้น เริ่มจากการเก็บข้อมูลแต่ละส่วนแล้วสรุปโยงเข้าด้วยกัน ซึ่งเรียกว่าการสรุปอุปนัย แล้วเก็บข้อมูล ข้อเท็จจริงที่มีความเป็นรูปธรรมสนับสนุนด้วยก็ได้ ถ้าเริ่มจากการเก็บข้อมูลเชิงรูปธรรมแล้วนำมาสรุปเชื่อมโยงเป็นเหตุเป็นผลในเชิงนามธรรมแล้ว ก็นับว่าเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้เขียนได้สรุปในตอนท้ายว่า “การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิทยาศาสตร์โดยแท้”

บทที่ 2 แบบแผนการวิจัย ในบทนี้ผู้แต่งได้กล่าวถึงความหมาย ลักษณะและหลักการออกแบบ แผนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างจากแบบแผนการวิจัยเชิงปริมาณ และนำเสนอแบบแผนการวิจัยเชิงคุณภาพแต่ละแบบที่เหมาะสมกับการวิจัยทางการศึกษา โดยผู้เขียนได้ยกตัวอย่างหรือสถานการณ์ที่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษาในแต่ละแบบ เช่น การศึกษาพหุกรณี (multi case studies) เป็นการวิจัยที่ทำการศึกษากับบุคคลสภาพการณ์ หรือเหตุการณ์ตั้งแต่ 2 กรณีขึ้นไป โดยเริ่มจากการศึกษากรณีใดกรณีหนึ่งก่อนแล้วจึงทำการศึกษกรณีสอง หรือ สาม ต่อไป เช่น ครูทำการศึกษาพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนในชั้นเรียน โดยเริ่มจากศึกษานักเรียนคนที่ 1 ก่อน หลังจากนั้นจึงศึกษานักเรียนคนที่ 2 ต่อไป หรือผู้วิจัยอาจจะทำการศึกษาพฤติกรรมของนักเรียนทั้ง 2 คนไปพร้อม ๆ กัน แล้วจัดบันทึกข้อมูล การศึกษาแบบนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างระหว่างกรณีศึกษาทั้งหลาย ซึ่งความรู้ที่ได้จากข้อค้นพบนี้จะนำไปสู่การสร้างทฤษฎีจากพื้นที่ที่ศึกษาเพื่อให้ได้ความรู้ที่มีลักษณะนำไปสรุปอ้างอิงที่มีความเป็นนัยทั่วไป

บทที่ 3 การเลือกผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ในบทนี้ผู้แต่งได้อธิบายถึงแนวคิดพื้นฐานการเลือกผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพว่ามีหลักการเลือกอย่างไร หลังจากนั้นได้กล่าวถึงเทคนิควิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแต่ละประเภทว่ามีลักษณะอย่างไรและจะใช้เมื่อใด เช่น การเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบที่มีเป้าหมายเพื่อการเปรียบเทียบ (forms aiming at comparability) เป็นการเลือกข้อมูลที่มีลักษณะเฉพาะตัวเพื่อทำการเปรียบเทียบกับลักษณะทั่วไปหรือลักษณะที่มีอยู่ของผู้ให้ข้อมูลหรือประชากรปรากฏการณ์นั้น ๆ ประกอบด้วยเทคนิควิธีการเลือก 6 วิธี ได้แก่ 1) การเลือกกรณีสุดโต่ง 2) การเลือกกรณีตามแบบทั่วไป 3) การเลือกกรณีเฉพาะ 4) การเลือกกรณีเด่น 5) การเลือกกรณีตามแบบทั่วไปในอุดมคติ และ 6) การเลือกกรณีเปรียบเทียบ ซึ่งเทคนิคที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นเทคนิควิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้สำหรับการศึกษาในช่วงแรก ซึ่งผู้วิจัยต้องวางแผนไว้แล้วก่อนการดำเนินงานเก็บรวบรวมข้อมูล โดยต้องการให้ผู้ให้ข้อมูลที่ที่สามารถเป็นตัวแทนประชากรที่ต้องการศึกษาเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

บทที่ 4 การทำงานภาคสนาม ในบทนี้ผู้แต่งได้นำเสนอวิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการสำคัญสำหรับการทำวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอธิบายรายละเอียดการทำงานภาคสนามในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย การอธิบายความหมายของสนามการวิจัย ลักษณะของสนามการวิจัย หลักวิธีการเลือกสนามการวิจัย การเตรียมตัวของผู้วิจัยก่อนเข้าเก็บข้อมูลที่สนามการวิจัย ปัญหา อุปสรรคที่ผู้วิจัยอาจพบเมื่อเข้าไปเก็บข้อมูล วิธีการปฏิบัติตนและการใช้ชีวิตอยู่ในสนามการวิจัย ผู้แต่งได้สรุปไว้ว่าการทำงานภาคสนามเป็นส่วนสำคัญที่สุดของการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยต้องพิจารณาเลือกสนามการวิจัยให้มีความเหมาะสมเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เมื่อเลือกสนามการวิจัยได้แล้ว ผู้วิจัยต้องเดินทางเข้าสนามการวิจัยเพื่อสำรวจค้นหาคำตอบเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคมหรือทางการศึกษาตามที่ตนสนใจ ซึ่งการเข้าสนามการวิจัยนี้ผู้วิจัยจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อสมาชิกในสนามการวิจัย เพื่อให้ผู้วิจัยหมดสภาพความเป็นคนนอก และได้รับความไว้วางใจจากสมาชิก จนทำให้ผู้วิจัยสามารถซักถามสมาชิกในประเด็นต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ได้อย่างครบถ้วน

บทที่ 5 เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล ในบทนี้ผู้แต่งกล่าวถึงเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การใช้เอกสารบันทึก และภาพถ่ายเรื่องราวกิจกรรมทั้งหลาย เพื่อชี้ให้เห็นว่าเทคนิคการเก็บข้อมูลแบบใดจะใช้สำหรับเก็บข้อมูลแบบใด และในการเก็บข้อมูลนั้น ควรทำแบบใด เช่น การสนทนากลุ่ม (focus group discussion) เป็นวิธีเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยเลือกมาสนทนาตอบโต้แสดงความรู้สึกนึกคิดซึ่งกันและกันในประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยพิจารณาว่าบุคคลเหล่านั้นจะมีความรู้และความสามารถแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยต้องการ โดยการสนทนากลุ่มเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นส่วนผสมของเทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์รายบุคคล โดยผู้แต่งได้นำเสนอรายละเอียดของเทคนิคการสนทนากลุ่มตั้งแต่ ความหมาย ความเป็นมา องค์ประกอบ ขั้นตอนการดำเนินการ และข้อดี ข้อจำกัดของการสนทนากลุ่มไว้อย่างละเอียด

บทที่ 6 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในบทนี้เป็นเนื้อหาต่อเนื่องจากบทที่ 5 เมื่อผู้วิจัยใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพแล้ว ก็จะได้ข้อมูลเชิงคุณภาพในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ข้อมูลบันทึกภาคสนาม ข้อมูลที่เป็นข้อความในเอกสาร ข้อมูลภาพถ่าย และข้อมูลเกี่ยวกับสถิติ หรือข้อมูลที่หน่วยงานหรือองค์กรในภาคสนามได้รวบรวมไว้แล้ว และผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่จัดเก็บไว้มาใช้ โดยผู้แต่งได้นำเสนอข้อข้อมูลแต่ละประเภทว่ามีลักษณะอย่างไรและจัดเก็บไว้แบบใด เช่น บันทึกภาคสนาม (field notes) เป็นส่วนสำคัญของการบันทึกข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลส่วนนี้ไปวิเคราะห์ตีความ ตอบปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ บันทึกภาคสนามประกอบด้วยสาระสำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนบันทึกพรรณนาหรือบรรยาย เป็นส่วนที่ผู้วิจัยบันทึกทุกสิ่งทุกอย่างที่สังเกตเห็นและได้ยินให้ได้มากที่สุด และ 2) ส่วนบันทึกทบทวน เป็นส่วนที่แสดงถึงความเห็นส่วนตัวของผู้วิจัยโดยตรงที่มีต่อข้อมูลในส่วนบันทึกพรรณนาหรือบรรยายนั้น

บทที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูล ในบทนี้ผู้แต่งนำเสนอขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย การตรวจสอบข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ในการตรวจสอบข้อมูลกล่าวถึงวิธีการใช้สำหรับตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่รวบรวมนั้นมีความตรงและความเที่ยง จากนั้นเป็นการอธิบายวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลตลอดจนทฤษฎีแนวคิดที่นำมาเป็นพื้นฐานการวิเคราะห์ข้อมูล เช่น การตรวจสอบข้อมูล เป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยพิจารณาว่าข้อมูลที่เก็บรวบรวมนั้นมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงไร และมีความสมบูรณ์ครบถ้วนหรือไม่ ก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์ตีความ และสร้างข้อสรุปต่อไป โดยมีขั้นตอนประกอบด้วย 1) การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล และ 2) การตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้องเพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

บทที่ 8 การเขียนและประเมินรายงานวิจัยเชิงคุณภาพ ในบทนี้ผู้แต่งกล่าวถึงส่วนประกอบของการเขียนรายงานวิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษาและแนวทางในการเขียนรายงานการวิจัย รวมถึงหลักเกณฑ์ของการประเมินรายงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้แต่งได้อธิบายรายละเอียดและยกตัวอย่างให้เข้าใจได้อย่างชัดเจน เช่น การเขียนรายงานการวิจัยไม่ควรใช้คำฟุ่มเฟือยหรือคำซ้ำซ้อน ไม่ควรเขียนเป็นประโยคผู้ถูกกระทำและประโยคปฏิเสธซ้อนปฏิเสธ

บทที่ 9 การประยุกต์วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา ในบทนี้ผู้แต่งได้นำเสนอการวิจัยทางการศึกษา แต่ละประเภทที่สามารถประยุกต์ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อทำการศึกษาคำตอบ ได้แก่ การวิจัยและการพัฒนาหลักสูตร การวิจัยการสอน การประเมินหลักสูตรและโครงการทางการศึกษา โดยเน้นอธิบายลักษณะการวิจัยแต่ละประเภท เมื่อนำวิจัยเชิงคุณภาพเข้ามาศึกษาคำตอบแล้วจะมีลักษณะหรือแนวทางการดำเนินงานได้อย่างไร เช่น การวิจัยในชั้นเรียน (classroom research) เป็นการวิจัยที่มุ่งแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนหนึ่ง ๆ โดยมีนักเรียนนั้น ๆ เป็นกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น การนำวิจัยเชิงคุณภาพมาทำวิจัยในชั้นเรียนจึงสามารถใช้ศึกษาประเด็นปัญหาการวิจัยได้อย่างหลากหลาย เช่น การศึกษารายกรณีนักเรียนแต่ละคนที่มีปัญหาทางการเรียน หรือมีปัญหาด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมหรือรูปแบบการเรียนของนักเรียนในรายวิชาต่าง ๆ การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาและการทดลองใช้นวัตกรรมหรือสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

บทวิจารณ์

ในปัจจุบันหนังสือ หรือตำราวิชาการด้านการวิจัยเชิงคุณภาพส่วนใหญ่มักจะเป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพด้านอื่น ๆ อาทิ การพัฒนาชุมชนและสังคม สาธารณสุข รัฐศาสตร์ หรือด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ซึ่งพบว่าหนังสือ หรือตำราการวิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษามีไม่มากเท่าที่ควร ดังนั้น ผู้แต่งจึงได้รวบรวมแนวคิด หลักการวิจัยเชิงคุณภาพทางสังคมวิทยา หรือสาขาอื่น ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางสำหรับการทำงานวิจัยทางการศึกษา

ผู้แต่งได้นำเสนอเนื้อหาในแต่ละบทได้อย่างสมบูรณ์ โดยเริ่มนำเสนอหัวข้อจาก ความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบ กระบวนการวิจัย พร้อมทั้งมีการนำเสนอแผนภาพ ตาราง และตัวอย่างประกอบคำบรรยายอย่างเหมาะสม ชัดเจน ง่ายต่อการศึกษาและการทำความเข้าใจ แม้ผู้อ่านจะยังไม่เคยมีประสบการณ์ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพมาเลยก็ตาม จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ คือ ผู้แต่งได้สังเคราะห์องค์ความรู้ของการวิจัยเชิงคุณภาพและนำเสนอตัวอย่างให้สอดคล้องกับ งานวิจัยทางการศึกษา เพื่อให้นักศึกษา คณาจารย์ ครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงผู้ที่สนใจ ทำวิจัยเชิงคุณภาพด้านการศึกษาศึกษา ได้ศึกษาและสามารถดำเนินการวิจัยได้อย่างถูกต้อง รวมถึงรวบรวมประเด็นปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการวิจัยให้ผู้วิจัยได้พึงระวังด้วย

นอกจากเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิจัยเชิงคุณภาพทั้ง 9 บทที่ผู้แต่งได้อธิบาย และยกตัวอย่าง ให้เห็นอย่างชัดเจนแล้ว ผู้แต่งยังได้นำตัวอย่างการวิจัยเชิงคุณภาพมานำเสนอไว้ในภาคผนวก เพื่อแสดงให้เห็นงานวิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษาที่มีแบบแผนการวิจัยที่แตกต่างกัน และประเด็น ปัญหาการวิจัยที่แตกต่างกันอีกด้วย ทำให้ผู้อ่านได้เกิดมโนภาพและความเข้าใจในงานวิจัย เชิงคุณภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ ขอแนะนำว่า หนังสือเล่มนี้เหมาะสมและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อนักศึกษา คณาจารย์ ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่สนใจในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาให้ดีขึ้น นอกจากนี้หนังสือเล่มนี้ยังยกตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้เห็นอย่างเด่นชัด ทำให้ง่ายต่อความเข้าใจ ทั้งยังมีลักษณะการเขียน และการนำเสนอเนื้อหา รวมถึงการจัดวางเนื้อหา ได้น่าติดตาม มีภาพและตาราง ประกอบคำอธิบายที่สมบูรณ์ ทำให้ผู้อ่านรับรู้ว่าการวิจัยเชิงคุณภาพ ไม่ได้ยากอย่างที่คิด

เอกสารอ้างอิง

รัตนะ บัวสนธ์. (2556). **วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.